

SANTS

LA FESTA MAJOR

AUTOR: DESCONEGUT / AMDS

Albert Torras Corbella

SANTS

LA FESTA MAJOR

SANTS

LA FESTA MAJOR

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició:

© dels textos: Albert Torras Corbella

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Barcelona

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Assessorament lingüístic:

Xavier Manuel i Altés

Fotografia de la coberta:

Brangulí (Fotògrafs) / ANC - Fons Brangulí

Acrònims:

AFB (Arxiu Fotogràfic de Barcelona)
AMDS (Arxiu Municipal Districte de Sants)
ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)
UEC-SANTS (Unió Excursionista
de Catalunya - Sants)

ISBN 978-84-18243-32-5

DL B-3741-2021

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Qui perd els orígens perd la identitat

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Les primeres festes majors

Pàg. 12

LES PRIMERES FESTES MAJORS

L'evolució de la tradició als carrers

Pàg. 38

LES FESTES MAJORS D'ABANS DE LA GUERRA CIVIL

Els carrers prenen la paraula

Pàg. 84

LA REPRESA DESPRÉS DE LA GUERRA CIVIL

Tutela administrativa de la Festa Major

Pàg. 142

LES FESTES MAJORS A HOSTAFRANCS I LA BORDETA

A la recerca de les pròpies tradicions

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

QUI PERD ELS ORÍGENS PERD LA IDENTITAT

Lluïsa Erill Albajes, presidenta del Secretariat d'Entitats de Sants, Hostafrancs i la Bordeta

Quan l'Albert em va demanar si voldria fer el pròleg del seu nou llibre em va fer molta il·lusió que hagués pensat en mi i no vaig dubtar ni un moment a dir-li que sí. Després, quan vaig saber que el tema era les festes majors dels nostres barris, encara me'n va fer més.

L'Albert Torras Corbella és un autor ben prolífic que es capbussa entre arxius i hemeroteques per rescatar parts del nostre passat col·lectiu. Avui tenim a mans *Sants. La Festa Major*, amb un títol ben indicatiu del que s'hi podrà llegir i veure. Tenim clar que cada època marca les seves dinàmiques i a nosaltres ens ha tocat viure models

de festa que els nostres conciutadans han anat definint amb el pas del temps. Malauradament l'època anterior va estar notablement condicionada a l'agenda política espanyola, que ens va fer viure una llarga nit amb unes afectacions terribles per a les diverses mostres de cultura popular del nostre país, i és ben cert que la Festa Major no podia reeixir perquè no es podia nodrir de moltes altres manifestacions artístiques que tenien en la festa el seu escenari natural principal. I malgrat tot, els veïns i veïnes dels nostres barris van persistir, van picar pedra i no van perdre cap ocasió per continuar celebrant, d'alguna manera, la seva Festa Major.

Tenien clar que qui perd els orígens perd la identitat o, com deia Goethe, qui prescindís de 3.000 anys d'història

viuria a les fosques la resta de la seva vida. Per això, els homes i les dones que ens han precedit i que no volien viure a les fosques van posar en marxa tot el seu enginy per aconseguir, tot i les pressions de la dictadura franquista, mantenir les tradicions i salvar de l'oblit les festes majors dels nostres barris, sense oblidar mantenir ben viu l'ús de la nostra llengua. A més a més, ho feien amb la il·lusió i el convenciment que estaven ajudant a preservar la nostra història sense demanar res a canvi.

L'autor en aquest llibre encén el llum de la història per presentar-nos la concepció que totes aquestes persones que ens han precedit tenien de la Festa Major i veurem com ho van plasmar a l'espai públic. Endinseu-vos-hi, gaudiu-lo i recupereu algunes pàgines de la història dels territoris de Sants, Hostafrancs i la Bordeta a través de les seves festes majors. Estic segura que no us en penedireu.

PÉREZ DE ROZAS / AFB

Introducció

LES FESTES MAJORS A SANTS, HOSTAFRANCS I LA BORDETA

Albert Torras Corbella, periodista

La Festa Major d'un poble és, per definició, la celebració litúrgica del patró o patrona d'aquesta vila. I això pot variar des d'una missa concelebrada, amb ciris nous i cant dels goigs, fins a celebracions llargues que inclouen activitats d'entitats per als infants, castells de focs, concerts i mil i una activitats més. L'evolució de les festes majors del pla de Barcelona són un reflex de cada poble, de les seves dinàmiques econòmiques, socials, polítiques o culturals.

En aquest sentit, la Festa Major de Sants és una de les més antigues, ja que se sap que sant Bartomeu és patró del

llogaret de Sants com a mínim des del 1292, tal com recull la documentació de l'Arxiu del Marquès de Barberà. I si sant Bartomeu ja era patró llavors, és que almenys des de finals del segle XIII Sants celebra alguna mena de Festa Major, per molt minsa que fos.

Des del segle XIX, les tradicionals enramades que se celebraven durant les festes arreu de Catalunya també eren el decorat habitual d'alguns carrers durant la Festa Major. De fet, les primeres notícies són de mitjans de segle, per Corpus o per les festes de cada carrer.

Les fotografies més antigues de la Festa Major recollides al llibre són de finals del segle XIX, on es veu precisament aquesta tradició de decorar amb branques,

AUTOR: DESCONEGUT / AMDS

CARRER DEL VIDRIOL

A la pàgina anterior, portada del carrer del Vidriol, a la cantonada amb Sant Roc, un dels carrers més tradicionals de la Festa Major d'Hostafrancs, amb una portada feta amb imitació de maons, sense tema concret. La comissió de festes mostra orgullosa la feina feta després d'uns dies de muntatge.

LA FESTA A LAS ARENAS

En aquesta pàgina, una de les festes que se celebrava entre agost i setembre a la plaça de toros de Las Arenas, que resultaven un complement a les festes del barri, als anys cinquanta. Sovint s'hi feia circ, actuacions a cavall, concerts i, com en aquest cas, un espectacle d'estil mexicà.

PÉREZ DE ROZAS / AFB

fulles, palmes i flors els carrers. Més endavant, a partir dels anys vint i trenta, s'hi comencen a col·locar pèrgoles i portalades decorades amb motius temàtics. L'apogeu d'aquesta nova manera de decorar els carrers arriba durant la postguerra, quan ja es coneixen les imponents portalades de carrers que són tradició a Sants i a Gràcia.

Cal tenir en compte que a Sants, Hostafrancs i la Bordeta, a mitjans del segle XIX, les societats recreatives i culturals, els ateneus i les cooperatives eren les que feien la Festa Major als seus estatges socials: balls, conferències, trobades, els Jocs Florals amb l'elecció de la reina, entre d'altres. La festa al carrer, en canvi, se centrava en els balls de plaça, els antics balls parlats que eren representacions de vides de sants, històries religioses o llegendes de bandolers.

A mig camí dels ateneus i de la festa popular i infantil al carrer, s'imposà l'envelat, amb més o menys sofisticació, que esdevé el lloc més elitista dels que muntava el poble pla, escenari de balls de gala, de rams i de ventalls. En el llibre hi ha els envelats que s'erigiren a la plaça d'Espanya, a

la plaça del Carril o al mercat de Sants, entre d'altres.

Tot i que la de Sants és la famosa, Hostafrancs i la Bordeta també fan festa. Hostafrancs no inicia la seva fins a l'arribada de l'Àngel Custodi, el 1855. De llavors ençà, generà una festa pròpia, amb tradicions importades del Portal de l'Àngel, com la fira de la magrana o l'homenatge a la vellesa, i els Jocs Florals de l'Àngel Custodi, de gran rellevància a les dècades dels cinquanta i seixanta.

La Bordeta celebrava la seva Festa Major, tradicionalment, per la Nativitat de la Mare de Déu, el 8 de setembre, dia de les marededeus trobades. La festa l'organitzaven uns quants carrers, com ara el dels Jocs Florals, la meitat del qual participava en la de Sants, o la plaça del Fènix. Més tard, per carrers a l'entorn de la nova església de Sant Medir. Tanmateix, la Festa Major va viure grans èpoques de crisi, i tot i la revifalla de finals del segle XX, Sant Medir va constituir, des de la inauguració de la parròquia, la veritable Festa Major del barri sense ser-ho. Per això es recull com a principal esdeveniment festiu de la Bordeta.

LES PRIMERES FESTES MAJORS

L'evolució de la tradició als carrers

No hi ha dades de la Festa Major abans del 1789, en el conegut interrogatori que Francisco Zamora va enviar a tots els pobles de Catalunya, i que és un dels testimonis més importants de la vida al Sants del segle XVIII.

«El dia de la Fiesta Mayor, que es el de san Bartolomé, se hace una corta procesión después de un oficio solemne con música y sermón. Por la tarde hai baile público en la plaza.» El ball, doncs, ja esdevé en el segle XVIII mostra de festivitat i d'alegria. Cal imaginar un ball de plaça amb danses populars ballades pels vilatans.

De la Festa Major de Sant Bartomeu l'any 1838 se sap que a dos quarts de deu es feia l'ofici de missa i després hi havia una cursa de rucs. A dos quarts de quatre de la tarda es passava el rosari. El diari *El Constitucional* va publicar una crònica el 26 d'agost del 1842 de la Festa Major de Sants, després d'uns forts xàfecs que van afectar tot el Baix Llobregat: «La fiesta mayor de Sans ha sido muy concurrida y brillante a pesar de la catástrofe del Llobregat que ha impedido a muchas hermosas asistir a ella». Sembla, doncs, que ja esperaven les joves dels afores amb candeletes.

AUTOR DESCONEGUT / AMDS - Fons UEC-SANTS

SANTA MARIA DE SANTS

L'església de Santa Maria, que substituï l'antiga ermita romànica i que sucumbí a l'inici de la Guerra Civil, en una foto del 1896. Tot i que l'advocació del poble és santa Maria, el patró n'és sant Bartomeu des de finals del segle XIII. El diari *El Àncora* va publicar el 1850 la crònica de la festa següent: «Se celebra en el vecino pueblo de Sans la fiesta mayor de su patrón, San Bartolomé. A las diez de la mañana se cantará el oficio solemne con música y sermón que dirá el Rdo. P. D. Ramon Maria Camps, y por la tarde a las tres, el Santo Rosario, finido el cual empezarán las danzas en la plaza pública, en la que se distribuirán ramilletes».

AUTOR DESCONEGUT / AMDS

AUTOR DESCONEGUT / AMDS